

Вікторія БЕЛІНСЬКА

слухач магістерської програми

Тернопільський національний економічний університет,

Науковий керівник:

Ірина БЕЛОВА

к.е.н., доцент

Тернопільський національний економічний університет

ЕВОЛЮЦІЯ ФОРМУВАННЯ УПРАВЛІНСЬКОГО ОБЛІКУ

Багато науковців вважають, що управлінський облік зародився ще на початку ХХ ст. під назвою «виробничий облік» [10]. Однак, поступово його методи й технічні прийоми трансформувались: у середині 50-х років на заміну терміну «виробничий облік» прийшов «управлінський облік». Зазначені зміни обумовлені оновленням технології виробництва в результаті науково-технічного прогресу, зростанням обсягів витрат на освоєння нових виробництв. Від управлінського обліку, у свою чергу, це вимагало: складання попередніх кошторисів, організації оперативного аналізу та розробки варіантів управлінських рішень тощо.

Перші пропозиції щодо поділу обліку на фінансовий та управлінський припадають на 1972-й рік [9, с. 332]. В Україні вперше офіційне визначення управлінського обліку наведено в минулому столітті в Законі України «Про бухгалтерський облік і фінансову звітність в Україні», де зазначено, що підприємство самостійно розробляє систему і форми внутрішньогосподарського (управлінського) обліку, звітності і контролю господарських операцій, визначає права працівників на підписання бухгалтерських документів. У новій редакції Закону (ст. 1) більш ідентифіковано внутрішньогосподарський (управлінський) облік як систему збору, обробки та підготовки інформації про діяльність підприємства для внутрішніх користувачів у процесі управління підприємством [8].

В умовах становлення збалансованого господарювання предметом управлінського обліку логічно вважати соціально-економічну інфраструктуру господарювання (більша деталізація – за вибором управлінського персоналу), а об'єктом – результативність процесів господарської діяльності.

У вітчизняній науці одним із перших, хто детально досліджував сутність управлінського обліку, був академік М. Г. Чумаченко. Вчений вказував, що:

- на відміну від пріоритетної для бухгалтерського обліку функції відображення витрат в управлінському обліку акцентується увага: на складанні попередніх кошторисів затрат, на оперативне виявлення відхилень від кошторисів, на систематичний аналіз витрат виробництва і варіантів управлінських рішень на базі оцінки їх собівартості;

- управлінський облік вийшов за межі традиційного обліку, розвивається і «приєднує» до себе не облікові функції, а саме – узагальнення нормативів і планування витрат, аналіз собівартості продукції, врахування не фінансових чинників та прийняття рішень [12, с. 45].

Професор Сопко В.В. розглядає управлінський облік як поглиблення, деталізацію бухгалтерського фінансового обліку в частині затрат і доходів діяльності, коли розкривається вся ефективність придбання ресурсів, їх переробки, технологічних і організаційних рішень, мотивації тощо [11, с. 2-5].

Запропоноване Міжнародною асоціацією бухгалтерів визначення управлінського обліку має сьогодні широку підтримку вітчизняного бізнесу в площині практичного застосування управлінського обліку: управлінський облік – процес виявлення, вимірювання, накопичення, аналізу, підготовки, інтерпретації та передання інформації, що використовується управлінською ланкою для планування, оцінки і контролю всередині організації та забезпечення відповідного підзвітного використання ресурсів [5].

У міжнародній практиці методологія управлінського обліку, яка містить інструменти накопичення та обробки інформації про стан зовнішнього і внутрішнього середовища, методи, моделі та алгоритми прийняття управлінських рішень (що не включає методологія бухгалтерського обліку), допомагає у вирішенні зазначених проблем. Інструменти управлінського обліку сьогодні активно розробляються з урахуванням наявності в штаті підприємства професійних виконавців.

Головною метою управлінського обліку є оперативне складання і подання внутрішньої звітності, необхідної для прийняття управлінських рішень, контролю використання ресурсів, виконання договорів, руху коштів та інших чинників, які впливають на одержання прибутку і досягнення успіхів на ринку [5, с. 523].

Беззаперечно, функції управлінського обліку, як і його об'єкти, прямо корелюють з поступальними етапами постіндустріального розвитку інформаційного суспільства, ознаками якого є:

а) створення і розвиток ринку інформації і знань як чинників виробництва, перетворення інформаційних ресурсів суспільства в реальні ресурси соціально-економічного розвитку;

б) формування глобального інформаційного простору для задоволення інформаційних потреб членів суспільства;

в) становлення і в подальшому домінування в економіці держави нових суспільно-економічних комунікацій, що базуються на масовому використанні інформаційних технологій;

г) підвищення рівня професійного і загальнокультурного розвитку особистостей у процесі за рахунок вдосконалення системи освіти і розширення можливостей систем інформаційного обміну на міжнародному, національному й регіональному рівнях тощо.

Нерідко управлінський облік характеризують як інтегруючу систему підготовки ключової інформації і забезпечення нею різних рівнів управління з метою ефективного планування, контролю, покращання якості приймаючих рішень [4, с. 175], як сукупність методів отримання та надання інформації для планування, контролю і прийняття рішень на різних рівнях управління [7, с. 25], як інтегровану систему обліку витрат і доходів, нормування, планування, контролю і аналізу, яка систематизує інформацію для оперативних управлінських рішень і координації проблем майбутнього розвитку [6].

Дослідження практичного впровадження управлінського обліку вітчизняним бізнесом підтверджують: малий бізнес спеціально не виділяє управлінський облік (обмежуючись введенням центрів відповідальності за пріоритетними показниками виробництва); бухгалтерський облік, узагальнюючи такі аналітичні дані, ведеться з метою складання фінансової звітності та отримання інформації для достовірного визначення об'єкта оподаткування. На малих підприємствах управлінські обов'язки покладаються переважно не на вузькоспеціалізовані служби та профільних спеціалістів, а (як правило) на керівників.

У сучасних умовах господарювання керівник підприємства для прийняття ефективних обґрунтованих рішень повинен використовувати обліково-аналітичну інформацію, підготовлену на основі: синергетичної уніфікації методів облікових підсистем інтегрованої системи бухгалтерського обліку, методів економічного аналізу (за його видами), використання методів математичного моделювання тощо.

Отже, узагальнюючи трактування управлінського обліку, можемо зробити висновок: управлінський облік – внутрішня система збору та обробки інформації про визначені управлінським персоналом пріоритетні питання фінансово-господарської діяльності виробничого підприємства для результативного їх аналізу, планування/прогнозування, внутрішнього контролю/внутрішнього аудиту з метою прийняття управлінських рішень.

Список використаних джерел

1. Белова І. М. Сучасний аспект трактування економічного змісту та інформаційного забезпечення управлінського обліку. Молодий вчений: науковий журнал. Херсон, 2015. № 1(16). С. 52- 55.
2. Белова І. М. Суть управлінського обліку та його місце в системі управління підприємством. Інноваційна економіка АПК. Тернопіль. 2015. № 2 (57). С. 240-245.
3. Бруханський Р. Ф. Стратегічна парадигма управлінського обліку / Інтеграційна система освіти, науки і виробництва в сучасному інформаційному просторі: матеріали IV міжнар. наук.-практ. конф. 31 травн. 2018 р. Тернопіль : Крок, 2018. 79-81.
4. Довжик О. О. Роль управлінського обліку та проблеми його впровадження на підприємствах. Вісник Полтавської державної аграрної академії. Економіка. 2012. № 2. С. 174–179.

5. Друри К. Введение в управленческий и производственный учет / пер. С англ. Москва : Аудит, ЮНИТИ, 1997. 560 с.
6. Левицька С. О. Організація обліку діяльності суб'єктів як синергетичний процес інформаційного забезпечення їх менеджменту. Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Сер. Економіка. 2016. Вип. 1 (29). С.124-136
7. Лень В.С. Управлінський облік: навч. посіб. Вид. 2-ге., випр. Київ :Знання-Прес, 2006. 317с.
Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні: Закон України від 16.07.1999 № 996-
XIV (із змінами). [URL:https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/996-14](https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/996-14).
8. Скрипник М. І. Порівняльна характеристика видів обліку. Проблеми теорії та методології бухгалтерського обліку, контролю і аналізу. 2010. Вип. 3 (18). С. 331–339. URL: http://www.nbu.gov.ua/portal/soc_gum/ptmbo/2010_3/38.pdf.
9. Соколов Я. В. Бухгалтерский учет: от истоков до наших дней : учебн. пособ. для вузов. Москва : Аудит, ЮНИТИ, 1996. 638 с.
10. Сопко В.В. Основи побудови бухгалтерського внутрішньогосподарського (управлінського) обліку затрат і доходів діяльності. Бухгалтерський облік і аудит. 2006. №10. С.2–10.
11. Чумаченко М. Г. Управлінський облік потребує підтримки. Бухгалтерський облік і аудит. 2003. №5. С. 3-7.